

**Štátny slovenský ústredný archív
v Bratislave**

31

I. oddelenie

**ARBEITSFRONT
DER VOLKSDEUTSCHEN**

- AdV -

1938-1945

Inventárny zoznam.

**Spracovali: F. Bielik
Š. Labo**

1961

Š T Á T N Y S L O V E N S K Ý Ú S T R E D N Ý A R C H Í V
I. oddelenie

ARBEITSFRONT DER VOLKSDEUTSCHEN

- Adv -

1938 - 1945

/Inventárny zoznam./

Spracovali: František Bielik
Šebastián Labo

Bratislava 1961

Ú v o d .

Po uchopení moci Hitlerom v Nemecku, začínajú sa podstatne silnejšie aktivizovať rôzne nemecké organizácie a spolky, a to aj mimo vlastného územia Nemecka, a to predovšetkým medzi Nemcami v susedných štátoch, najmä na území Československej republiky.

Nemci zvyšovali svoju politickú aktivitu nie v politických spolkoch, ale maskovali ju kepienkou v rôznych legálne povolených dobročinných spolkoch a organizáciách. Ich aktivita sa prejavuje najmä v oblasti politickej, športo-brannej a kultúrno-sociálnej. Možno povedať, že v týchto organizáciách boli Nemci ideologicky spracovávaní a získavaní pre ciele nemeckého revanšizmu a k politike, ktorá neskoršie viedla k Mníchovu. Podobne i nemeckí priemyselní robotníci a zamestnanci v obchode a živnostiach na území Československej republiky sa grupovali v svojich vlastných odborových organizáciách. Do roku 1938 existovali na území ČSR dve samostatné odborové organizácie Nemcov, a to: Deutsche Arbeitsgewerkschaft /DAG/ so sídlom v Jablonci n/Nisou a Deutsche Handels und Industrie Angestelltenverband /DHV/ so sídlom v Chebe. Týmto dvom ústrediam podliehali aj všetky odborové organizácie Nemcov na území Slovenska.

Po mníchovskom diktáte, ktorým bolo Československo oklieštené o pohraničné územia a na ktorých sa nachádzali aj ústredia menovaných odborových organizácií, začali si Nemci na Slovensku zriaďovať pre pozostalé odborové organizácie DAG a DHV nové vedenie.

V roku 1939 dochádza k vytvoreniu jednotnej organizácie Nemcov na Slovensku pod názvom Deutsche Gewerkschaft so sídlom v Bratislave. Deutsche Gewerkschaft vznikol na základe rozhodnutia Krajského úradu zo dňa 17. februára 1939 čís. 33.228-8/1939.

Deutsche Gewerkschaft bola dobrovoľnou organizáciou, v ktorej sa však snažili organizačne podchytiť všetkých Nemcov na Slovensku. Napriek všetkým snahám nepodarilo sa Nemcom na Slovensku organizačne podchytiť robotníkov nemeckej národnosti, z ktorých prevažná časť zostala mimo tejto odborovej organizácie. K 1. I. 1939 počítala táto Deutsche Gewerkschaft iba 3.439 členov, ktorý počet sa do konca roka iba nepatrne zvýšil. Úlohou Deutsche Gewerkschaftu bolo organizačne podchytiť po linke odborovej všetkých Nemcov na Slovensku zamestnaných ako v priemysle, tak aj príslušníkov iných povolání a hájiť ich hospodárske, kultúrne a sociálne záležitosti na odborárskom základe. Prostriedky, ktorými sa mal dosiahnuť tento cieľ boli v stanovách DG vymedzené v 15-tich bodoch.

Finančné prostriedky pre svoju činnosť získavali Deutsche Gewerkschaft predovšetkým z pravidelných, ako i mimoriadnych príspevkov členstva. Členom Deutsche Gewerkschaftu sa mohol stať každý príslušník nemeckej národnosti na Slovensku po dosiahnutí 14 roku.

Organizačné členenie Deutsche Gewerkschaftu bolo nasledovné:

1. Krajská odborová organizácia
2. Okresné odborové organizácie
3. Miestne odborové organizácie
4. Platobné miesta

Orgánmi Deutsche Gewerkschaftu boli:

1. valné zhromaždenie
2. predseda sväzu
3. krajské vedenie
4. dozorný výbor
5. krajské zastupiteľstvo.

Deutsche Gewerkschaft vznikol 1. I. 1939 a zanikol 16. VI. 1942, kedý jeho odborové úlohy preberá novozriadená organizácia Nemcov na Slovensku Arbeitsfront der Volksdeutschen /AdV/.

AdV.

Nakoľko dobrovoľné organizovanie príslušníkov nemeckej národnosti v organizácii Deutsche Gewerkschaft v období tzv. Slovenského štátu už nevyhovovalo politickým záujmom Nemcov, bolo nutné vytvoriť organizáciu, ktorá by plne vyhovovala týmto záujmom a cieľom.

Tak 16. júna 1942 dochádza k založeniu organizácie Arbeit-
sfront der Volksdeutschen - AdV - na Slovensku.

Podľa smerníc tejto organizácie všetci pracujúci alebo dôchodok poberajúci príslušníci nemeckej národnosti boli povinní organizovať sa v tejto organizácii. AdV bol rozčlenený na združenia podľa povolání, resp. zamestnaní svojich členov. Ústrednú správu nad AdV, ako aj zastupovanie jeho členov vykonávalo Ústredie pre národné hospodárstvo - Hauptamt für Volkswirtschaft - ktoré sa zriadilo ako samostatná právnická osoba pri Deutsche Partei.

Na čele Ústredia stál predstaviteľ Nemcov na Slovensku ing. Franz Karmasin, ktorý na obstarávanie vecí Ústredia menoval stáleho zástupcu.

Cieľom Ústredia bolo okrem zastupovania sociálnych a hospodárskych záujmov Nemcov na Slovensku aj zastupovanie kultúrnych záležitostí.

Úlohou AdV bolo predovšetkým:

1. Vychovávať svojich členov k národnému socializmu.
2. Starieť sa o členov po stránke pracovného a sociálneho práva.
3. Prehlbovať odborné znalosti.
4. Sprostredkovať pracovné miesta.
5. Chrániť sociálne a mzdové záujmy členov.
6. Zriaďiť a spravovať podporné zariadenia pre členov.

Na čele Arbeitsfrontu bol predseda, ktorý vymenúval a odvolával hlavných vedúcich oddelení.

Územné rozčlenenie AdV bolo nasledovné:

1. Krajinská správa
2. Oblastné správy
3. Miestne správy.

Jemu zodpovedalo i organizačné členenie.

Spisové materiály Deutsche Gewerkschaftu a Arbeitsfrontu boli privezené do Štátneho slovenského ústredného archívu v neusporiadanom stave, vzájomne pomešané. Pomocné knihy sa k materiálom nezachovali. Zo zachovaného uloženia materiálov DG a AdV dá sa predpokladať, že mnohé spisy zrušeného Deutsche Gewerkschaftu slúžili ich právnomu nástupcovi AdV ako priora a preto sme ich i spoločne spracovali.

Spisový materiál Deutsche Gewerkschaftu a Arbeitsfrontu bol manipulovaný systémom numericko-chronologickým, bez ohľadu na jednotlivé oddelenia, alebo tématické skupiny. Po roztriedení spisových materiálov DG a AdV sme sa rozhodli usporiadať materiál do jednotlivých tématických skupín. Z celkového počtu materiálu 293 krabíc, vlastného spisového materiálu je 159, kým 134 krabíc obsahuje členské legitimácie DG, AdV, ako i členské prihlášky.

Za jednu inventárnu jednotku sme volili jednu tématickú skupinu.

Do Štátneho slovenského ústredného archívu bol fond pre-disponovaný z Ministerstva vnútra. K materiálom sme mohli vyhotoviť len inventárny zoznam, pretože časť týchto materiálov sa nachádza ešte na Ministerstve vnútra.

Uvedený materiál obsahuje predovšetkým dokumenty k organizácii Nemcov na Slovensku, sociálnym a pracovným otázkam Nemcov na Slovensku, k mzdovým pomerom, pracovnému nasadeniu mužov, žien i mládeže do priemyslu.

Ďalej materiál dokumentujúci zasahovanie Nemcov do rôznych otázok politického, kultúrneho a hospodárskeho života na Slovensku, ako i podklady pre rôzne štatistické účely.

Časové rozpätie materiálov DG a AdV je z rokov 1938 - 1945. Časť písomností, ako priora z DAG, sa zachovali od roku 1935, a to iba zlomkovite.

Vzhľadom na politickú dôležitosť týchto materiálov, fondy neboli skartované.

Inventárny zoznam vypracovali ss. František Bielik a Šebastián Labo.

Inv.	Regest	Čas.	Krab.
čís.	Regest	rozp.	čís.
1.	Stanovy a organizačné poriadky DG a AdV; Podkladové materiály k stanovám a organizačným poriadkom DG a AdV; Podklady k zákonu o Ústredí pre národné hospodárstvo.	1939-1943	1
			2
2.	Zprávy o činnosti DG z rokov 1939-1940; Prehľady o pohybe členstva DG z rokov 1940-1941.	1939-1940	3-5
3.	Zprávy o činnosti AdV z rokov 1942-1944, mesačné, týždenné neúplné; Obežníky AdV.	1942-1944	6-9
4.	Zápisnice zo schôdzí miestnych a oblastných skupín AdV.	1940-1942	10
5.	Korešpondencia členov, funkcionárov miestnych a oblastných správ AdV s krajiniskou správou AdV v Bratislave, v záležitostiach organizačného rázu; prihlasovanie a odhlasovanie členov v jednotlivých správach, platenie členských príspevkov, urgencie nezaplatených príspevkov, hlásenia o stave členstva, kontrola legitimácií a členských knižiek; Zosielanie dotazníkov, personálne záležitosti členov AdV ako zmeny v členskej kartotéke, neúplné zoznamy členstva; Zoznamy príslušníkov nemeckej národnosti neprihlásených v AdV, hlásenia Ústrediu AdV o prihlásených členoch, korešpondencia	1940-1945	11-24

5. medzi funkcionármi AdV v bežných organizačných záležitostiach, korešpondencia Krajskej správy AdV s oblasťným a miestnymi správami.
6. Korešpondencia závodov, podnikov akciových spoločností s Ústredím AdV v Bratislave v organizačných záležitostiach, prihlasovanie a odhlasovanie členov, hlásenie o počte zamestnaných nemeckých príslušníkov, vyžiadania platobných dotazníkov pre platenie členských príspevkov, urgencie príspevkov zamestnancov a robotníkov nemeckej národnosti, potvrdenia prijatých príspevkov, menovanie závodných rád, výborov, prihlášky členov, menovanie do funkcií v jednotlivých podnikoch, závodoch; Korešpondencia Ústredia v Bratislave spätne so závodmi, podnikmi atď. v organizačných záležitostiach členstva DG a AdV;
Opatrenia pre bezpečnosť práce, pracovné podmienky a pod., zasielanie účtovacích listín za jednotlivé mesiace.
7. Zprávy tlačových agentúr: STK, DP v nemeckej reči, novinové výstrižky z rôznych nemeckých a iných zahraničných časopisov;
Letáky príležitostne, volebné plagáty, propagandistické články z oblasti každodenného života.
8. Jednotlivé čísla nemeckých časopisov: Deutsche Wärrktätige, Wirtschafts und Sozialberichte.
9. Albumy fotografií nacistických pohľadárov na Slovensku;
1939-1945	25-38
1938-1945	41-44
1943-1944	45-46
1940-1944	47-49

9. Fotografie zobrazujúce slávnosti bratislavských Nemcov /1. máj/, ako i z jubilejných slávností;
Fotografie zo života a práce poľnohospodárov /Nemcov/ na východnom Slovensku;
Fotografie vodcu nemeckej skupiny na Slovensku ing. Franza Karmasina.
10. Záležitosti školské a osvetové, národne-osvetová činnosť v rámci AdV - prednášky, divadlá a pod. 1942-1944 50
11. Záležitosti robotníckeho poistenia, dohoda o nemocenskom poistení medzi slovenskou a ríšskou poisťovňou 1939, záležitosti penzijného poistenia robotníkov, penzijné štatúty;
Návrhy na sociálne zlepšenie robotníctva, rozhodčie súdy pri sociálnom poistení;
Korešpondencia členov DG a AdV s Ústredím v Bratislave v otázkach pracovných a sociálneho poistenia /informácie členov, odpovede atď./ 1939-1945 51-58
12. Vyhlášky o úprave mzdových a pracovných podmienkach robotníctva v stavebníctve, v chemických závodoch, v rôznych remeslách; pekárne, mlyny, obuvníctvo; maliari, natierači;
Mzdové sadzby a predpisy, úprava miezd baníckeho robotníctva, poľnohospodárskeho a lesného robotníctva, obežníky a vyhlášky o úprave mzdových a pracovných podmienkach v podnikoch a závodoch; v elektrárnach, pivovaroch, textilní robotníci, mestskí zamestnanci, pracovné a mzdové vyhlášky pre robotníctvo v priemysle;
Záležitosti štátnych zamestnancov na železnici; úprava služobných príjmov; služobné príplatky, pracovný čas; 1939-1945 59-86

12. Kolektívne pracovné zmluvy medzi vedením jednotlivých bratislavských podnikov a závodov z jednej strany a medzi robotníctvom v zastúpení funkcionármi DG a AdV zo strany druhej o úprave mzdových podmienok, pracovnom čase, bezpečnostných opatreniach;
- Uholné bane v Handlovej, nájomné a kolektívne zmluvy medzi úradníctvom handlovských baní a akciovou spoločnosťou;
- Vyhľadávky AdV k otázkam mzdovým, pracovného času, dovoleníek a pracovným pomerom vôbec v rámci jednotlivých podnikov;
- Mzdové výkazy zamestnancov handlovských baní, ako i výkazy ťažby uhlia.
13. Pracovné zmluvy s poľnohospodárskymi robotníkmi zo Slovenska; 1941-1945 87-88
Návrhy na kolektívne zmluvy;
Mimoriadna /jednorázová výpomoc/ pre sezónne poľnohospodárske robotníctvo;
Mzdové otázky poľnohospodárskych robotníkov.
14. Výchova učňovského dorastu; prihlášky, nábor do učňovských domovov; Učňi u jednotlivých podnikateľov, pracovná prax, pracovné nasadenie mládeže do závodov doma i v Ríši; Sprostredkovanie pracovných miest pre mládež prostredníctvom Ústredia AdV. 1941-1945 89-97
- Pracovné súťaženie mládeže, zprávy o činnosti, otázky mzdové, detské prídavky, korešpondencia mládežníckych domovov v Nem. Pravne, Kežmaruku, Kremnici s Ústredím AdV.
15. Pracovné nasadenie žien v bratislavských závodoch a podnikoch, korešpondencia Ústredia AdV so závodmi v otázkach pracovných podmienok; 1943-1944 98-100

15. Inštrukcie a školenia AdV pre ženský prácu.
16. Korešpondencia Ústredia AdV v záležitostiach vdov po nemeckých vojakoch, otázky zamestnania, podpór atď. 1941-1944 101
17. Sprostredkovanie pracovných miest v podnikoch a závodoch pre príslušníkov nemeckej národnosti; 1940-1944 102-109
Pracovné nasadenie mužských pracovných síl doma, i v Ríši;
Korešpondencia Ústredia AdV v príslušných záležitostiach; informácie o pracovné možnosti, organizačné zabezpečenie pracovného nasadenia;
Starostlivosť o rodinných príslušníkov, otázky dovolení, sťažnosti, informácie, potreba pracovných síl, slovenskí robotníci na prácach v Nemecku, pracovné podmienky, odmeňovanie. 110
18. Rozličné akcie a podujatia kultúrneho a spoločenského rázu v rámci organizácie KdF /Kraft durch Freude/. 1941-1944 111
19. Zoznamy členov DG a AdV, neúplné štatistiky členstva DG a AdV so zvláštnym zreteľom na povolanie členstva. 1940-1944 112-116
20. Prihlášky na pravidelnú podporu počas nezamestnanosti 1939, 1941, nemeckých robotníkov v oblastiach: Prievidze, Kremnica, Martina, Púchova a Kežmarku; 1939-1941 117-122

20. Korešpondencia vedenia DG so slovenským ministerstvom vnútra vo veciach podpory nezamestnaným, korešpondencia Ústredia AdV s krajskými správami ohľadne prihlasovania a udeľovania podpôr.
21. Výplatné listiny podpôr nezamestnaným, udeľované vedením DG v okresoch: Kežmarok, Prievidza, Púchov, Kremnica; Smernice a úpravy pre vyplácanie podpôr nezamestnaným. 1939-1941 123-129
22. Dotazníky a prihlášky sezónnych a stálych robotníkov, a to zamestnancov v plynárni a elektrárni. 1941-1942 130-132
23. Korešpondencia účtovného rázu; výpisy z účtov, šekové poukážky, účty, faktúry, drobné výdavky, objednávky tlačív, cestovné účty funkcionárov, pokladničné výkazy, platobné prírážky členov AdV, účtovacie listiny; Mesačné zrážky členom AdV zo mzdy a plátov. 1939-1945 133-145
24. R ô z n e : 1940-1944 146-148
Korešpondencia Národne social. robot. strany v Berlíne s Ústredím DG v Bratislave v odborárskych veciach.
Obežníky z Berlína k zjednoteniu AdV.
Zprávy o činnosti DG, AdV zasielané do Berlína.
25. Blahoželania Ústrediu AdV, protokoly zo schôdzí odborových odbočiek, menovanie členov do závodných rád, odborárska starostlivosť všeobecne, poukážky na liečenie, rozmiestnenie 1942-1944 149-152

25.	absolventov stredných škôl do zamestnania.		
26.	Záležitosti štátnych a verejných zamestnancov mesta Bratislavy; Úprava plátov mestských zamestnancov, drahotná výpomoc, služobné prídavky, mimoriadne odmeny.	1942-1944	153-154
27.	Sťažnosti na Dr. Belu Kováča, mešťanostu Bratislavy; Zápisnice zo zasadnutia roľníckej vzájomnej pokladnice.	1942-1944	155-156
28.	Povolávanie do zbraní SS slovenských Nemcov.	1942-1944	157
29.	Odhody robotníckych transportov na prácu do Nemecka.	1940-1944	158
30.	Zprávy o situácii Nemcov v partizánskych oblastiach; Spiš, Horná Nitra.	1944-1945	159
31.	Legitimácie členov DG a AdV;	Písmeno	
	" "	A	160
	" "	B	161-165
	" "	C, Ć	166
	" "	D	166-169
	" "	E	169-170
	" "	F	170-173
	" "	G	174-179
	" "	H	180-184
	" "	OH	184

31.	Legitimácie členov DG a Adv;	I	185
	" "	J	186-187
	" "	K	188-196
	" "	L	196-200
	" "	M	201-209
	" "	N	209-211
	" "	O	212-213
	" "	P	214-220
	" "	R	221-226
	" "	S	227-234
	" "	Sch	234-239
	" "	T	240-244
	" "	V	245-247
	" "	W	247-252
	" "	Z	253-255
	" "	Ž	255
32.	Prihlášky a odhlášky členov DG a Adv;	A	256
	" "	B	256
	" "	C	257
	" "	Č	257
	" "	D	258
	" "	E	259
	" "	F	259-260
	" "	G	261-263
	" "	H	263-265
	" "	CH	266

32.	Prihlášky a odhlášky členov DG a AdV;	I	266
"	"	J	266
"	"	K	267-270
"	"	L	271-272
"	"	M	272-273
"	"	N	274
"	"	O	274
"	"	P	275-276
"	"	R	277-278
"	"	S	278, 279, 280
"	"	Sch	279-280
"	"	Š	281
"	"	T	281-282
"	"	U	282
"	"	V	282
"	"	W	283-284
"	"	Z	284
33.	Osobné veci členov DG a AdV.	A	285
"	"	B	285
"	"	C	286
"	"	D	286
"	"	E	286
"	"	F	286
"	"	G	286
"	"	H	287

33.	Osobné věci členov DG a Adv;	CH	287
	" "	I	287
	" "	J	287
	" "	K	288
	" "	L	288
	" "	M	289
	" "	N	289
	" "	O	289
	" "	P	290
	" "	R	290
	" "	S	291-292
	" "	Sch	291-292
	" "	T	292
	" "	U	293
	" "	V	293
	" "	W	293
	" "	Z	293

Názov fondu: Deutsche Partei

Značka fondu: DP

Časový rozsah: 1935-1945

Počet inventárnych jednotiek: 22

Počet evidenčných jednotiek: 58

Stav ku dňu 31.XII.1961

Fond usporiadali: František Bielik a Šebastián Labo

Inv. zoznam zostavili: František Bielik a Šebastián Labo

Inventárny zoznam schválil: *Blau*

Počet strán: 7

Počet exemplárov: 4